

Onvruchtbare krenterigheid

Steven Humblet gaat regelmatig

naar het theater,

als liefhebber. Zijn

statement

getuigt van ontgoocheling

in de hedendaagse

theaterkritiek.

De theaterkritiek (of wat daar nog van overblijft) lijkt wel tot een onvruchtbare krenterigheid vervallen. Zij weet de lezer niet meer in verrukking te brengen met haar onverhoedse (en daarom des te prikkelendere) gebaren van generositeit. De hedendaagse criticus is integendeel verworpen tot een inhalig iemand die het genoeg van zijn ontdekking hautain voor zichzelf wenst te houden en zijn lezerspubliek de vreugden van een zelfde ontdekkingsreis onthoudt: meestal beperkt hij zijn activiteit ertoe 'met wat onbeduidende malligheden van eigen vinding de opvatting te kruiden die de mensen er al op na houden en waaraan zij uit ijdelheid of laksheid liever willen vasthouden.' (T.S. Eliot).

Zo lijkt het dan ook wel of de eertijds zo vruchtbare tuin, waar de kritiek zich in de meest exotische creaties mocht uitleven, nu verdord is tot een barre en schrale woestijn, waar het voor het menselijke oog en oor niet aangenaam vertoeven is. Van deze dorre en stekelige woestijnplanten kan men trouwens ook niet verwachten dat ze de lezer zouden kunnen bekoren.

De theaterkritiek heeft met andere woorden haar ankerplaats in de harten van het publiek verloren. Haar amoureuze strategie, nochtans zo cruciaal voor haar werking, heeft zij dan ook moeten opgeven in ruil voor een nieuwe kans als 'service-rubriek'. Niet enkel de kritiek echter wordt door deze verwatering van het engagement gecastreerd, ook het publiek dreigt hierdoor in de kou te komen staan. Immers, wanneer de buitengewone liefde van de theatercriticus geen plaats meer heeft in dit ondermaanse en daar zelfs niet meer getolereerd wordt, zal ook het publiek van dergelijke (vaak uiterst revelerende) liefdesgeschiedenissen verstoken blijven.

[1]

Kunstkritiek is heden ten dage veranderd in kunst-journalistiek: een gebeuren dat het eindpunt markeert van een zich terugtrekken in de behaaglijke en rimpelloze, want door geen enkele ondoordachte beweging van het gemoed verstoorde, toestand van het kritiekloze bestaan. Aangespoeld op een dergelijk eiland van kommerloosheid, gaat het er de

huidige criticus niet meer om zijn persoonlijke commentaar weer te geven, een commentaar waartoe het theaterstuk hem uitnodigde (hem engageerde) en waarin zowel het hart als het verstand, zowel heden als verleden in een innige omstrengeling dienen verbonden te zijn. Voor hem kan kritiek integendeel nooit méér zijn dan een talige adaptatie van een louter visuele ontmoeting (als de stempel bij uitstek van zijn superieure afstandelijkheid en contactvrees ten aanzien van het gebeuren daar ver beneden hem).

Zijn doel is niet meer het publiek deelgenoot te laten worden van het mysterie van zijn liefdesbetovering, maar deze of gene lezer te voeden met een 'stukje' objectieve informatie, betreffende de blijde intrede van een nieuw te smaken produkt aan de horizon der (kunst)-consumptie.

Dergelijke soevereine weigering om nog te 'communiceren' met zijn lezers, deed mij sterk denken aan de rol die het publiek vermocht te spelen in het toneelstuk *Klaagliederen* van Toneelgroep Amsterdam. Centraal in dit stuk staat het verval van het ritueel en het hedendaagse onbehagen van een publiek dat met dergelijk verval wordt geconfronteerd. Immers, ook al is een dergelijk collectief gebeuren voor onze tegenwoordige ogen en oren inderdaad fundamenteel ontoegankelijk geworden, en kan het haast enkel nog als een delirante koortsdroom getolereerd worden, toch zijn wij, Tegenwoordigen, er ons maar al te scherp van bewust dat het hier gaat om een 'droom' waarvan we het ons niet kunnen veroorloven er ons niet toe te verhouden. Vandaar dan ook dat eigenaardig spanningsveld tussen een publiek dat enerzijds de existentiële noodzaak voelt zich alsnog op een of andere wijze tot het ritueel te kunnen verhouden en dat anderzijds luciede genoeg is om te

beseffen dat dergelijke 'passende' verhouding wel eens voorgoed verleden tijd zou kunnen zijn.

Welnu, ook de relatie tussen de kritiek en haar publiek kent een dergelijke spanningsboog. Net zoals het ritueel kan immers ook zij getypeerd worden als een spel van bindende en ontbindende krachten, en net zoals het uitstervende ritueel ondervindt ook zij zware moeilijkheden deze twee krachten nog in elkaar te laten grijpen. En dit terwijl het precies dit krachtenspel is dat aan de kritiek zijn 'onweerstaanbare' aantrekkingskracht geeft, dat ervoor zorgt dat de kritiek vruchtbaar kan gemaakt worden, dat zij een uitnodiging (en een provocatie) wordt voor de lezer om samen met de criticus de tocht naar dit wonderbaarlijke landschap te ondernemen. De geslaagde kritiek is met andere woorden de uitkomst van een vruchtbaar gemaakte verbinding van deze twee krachten, waarin zowel de bindende kracht van de liefde als de verwoestende kracht van de ontbinding haar rol moeten spelen. Binding, in de wens en het verlangen een liefdevolle band te smeden tussen het bewonderde kunstwerk en zijn lezerspubliek en dit door uitermate voorzichtig te appeleren aan de welwillendheid van dit publiek om zijn schrijven enige momenten van onverdeelde aandacht te schenken; ontbinding, door zijn liefdevolle betrokkenheid te verbinden met de kracht van een persoonlijke stem, met als uiteindelijk risico dat het publiek deze 'wezenlijk pedagogische' bekommernis op elk moment als zwetserij van de hand kan wijzen.

Kritiek is dan ook verre van vrijblijvend: zij kan zeker niet begrepen worden als een verleidingsstrategie die enkel zou insisteren op het aankweken van een welhaast vrouwelijke ontvankelijkheid voor het duistere geuren en kleurenspeel van het theater (kritiek als de rattenvanger van Hameln). Zij is er immers evenzeer op uit binnen het veld dat zij bestrijkt de dialoog en de confrontatie aan te wakkeren. Vandaar de eervolle behandeling van het publiek als zijn gelijke, en de buitengewone afkeer voor ironie en schoolmeesterachtige strengheid. Vandaar ook het structureren van zijn tekst rond een polemisch idee, dat immers als geen ander in staat kan wor-